

ČOVEK JE VELIKI FAZAN NA OVOM SVETU

HERTA MILER

Prevela s nemačkog
Tijana Tropin

■ Laguna ■

zlatni zmaj

Naslov originala

Herta Müller

DER MENSCH IST EIN GROßER FASAN AUF DER WELT

Copyright © Carl Hanser Verlag München 2009

First published by Rotbuch 1986

Translation copyright © 2011 za izdanje na srpskom,

LAGUNA i ZLATNI ZMAJ

Prorez između kapaka Istoka i Zapada

pokazuje beonjaču.

Zenica se ne vidi.

Ingeborg Bahman

Udubljenje

Oko spomenika ratnicima rastu ruže. One tvore čestar. Toliko su se razrasle da guše travu. Cvetaju bele, smotane čvrsto kao hartija. Šuščaju. Sviće. Uskoro će dan.

Vindiš svakog jutra, dok se sasvim sam vozi putem u vodenicu, ubraja i taj dan. Ispred spomenika ratnicima broji godine. Kod prve topole iza njega, gde se bicikl uvek spusti u isto udubljenje, on broji dane. A uveče, kad Vindiš zaključava vodenicu, on još jednom broji godine i dane.

Izdaleka vidi sitne bele ruže, spomenik ratnicima i topolu. A kad je magla, belina ruža i belina kamena su tokom vožnje tik ispred njega. Vindiš vozi kroz nju. Vindišu se lice vlaži i on vozi dok ne stigne tamo. Dvaput je na čestaru ruža ostalo samo trnje, a korov pod njim bio boje rđe. Dvaput je topola bila tako ogoljena da joj se stablo skoro polomilo. Dvaput je sneg bio na putevima.

Vindiš zbraja dve godine ispred spomenika ratnicima i dvesta dvadeset i jedan dan u udubljenju ispred topole.

Svakog dana, kad udubljenje prodrma Vindiša, on pomisli: „Tu je kraj.“ Otkako Vindiš želi da emigrira, on posvuda u selu vidi kraj. I vreme koje stoji, za one koji žele da ostanu. Vindiš vidi i to da će bokter, noćni stražar, ostati i posle kraja.

I nakon što je Vindiš prebrojao dvesta dvadeset i jedan dan i nakon što ga je udubljenje prodrmalo, on prvi put silazi s bicikla. Naslanja ga na topolu. Njegovi koraci su glasni. Iz crkvene porte lepršaju divlji golubovi. Oni su sivi kao svetlost. Samo ih buka čini drugačijim.

Vindiš se krsti. Kvaka je mokra. Lepi se za Vindišovu ruku. Crkvena vrata su zaključana. Sveti Antonije stoji iza zida. On nosi beli ljiljan i smeđu knjigu. On je zatvoren.

Vindišu je hladno. Gleda niz put. Tamo gde se ovaj završava, trave jurišaju na selo. Tamo, na kraju, ide neki čovek. Čovek je crna nit koja ulazi među biljke. Trava u jurišu drži ga iznad zemlje.

Krstača

Vodenica je nema. Nemi su zidovi, i nem je krov. I točkovi su nemi. Vindiš je pritisnuo prekidač i ugasio svetlo. Među točkovima je noć. Taman vazduh je progutao brašnenu prašinu, muve, vreće.

Bokter sedi na mlinskoj klupi. Spava. Usta su mu otvorena. Ispod klupe sijaju oči njegovog psa.

Vindiš nosi džak na rukama i kolenima. Naslanja ga na zid vodenice. Pas gleda i zeva. Njegovi beli zubi su ugriz.

Ključ se okreće u ključaonici mlinskih vrata. Brava krcka među Vindišovim prstima. Vindiš broji. Vindiš čuje kako mu biju slepoočnice i misli: „Moja glava je časovnik.“ Stavlja ključ u džep. Pas laje. „Navijaću ga dok opruga ne prsne“, kaže Vindiš glasno.

Bokter povlači šešir na čelo. Otvara oči i zeva. „Vojnik na straži“, kaže.

Vindiš ide do vodeničnog ribnjaka. Na obali je plast sena. On je tamna mrlja u vodenom odrazu ribnjaka.

Mrlja se pruža u dubinu kao levak. Vindiš izvlači bicikl iz sena.

„U senu je pacov“, kaže bokter. Vindiš skida slamke sa sedišta. Baca slamke u vodu. „Video sam ga“, kaže, „bacio se u vodu.“ Slamke plutaju kao kosa. Mali vrtlozi ih okreću. Tamni levak plovi. Vindiš gleda u svoju pokretnu sliku.

Bokter ritne psa u stomak. Pas skiči. Vindiš gleda u levak i čuje skičanje ispod vode. „Noći su duge“, kaže bokter. Vindiš se povlači korak unazad. Dalje od obale. On vidi sliku plasta koja stoji, okrenuta na drugu stranu od obale. Slika je mirna. Nema nikakve veze s levkom. Svetla je. Svetlija od noći.

Novine šuščaju. Bokter kaže: „Želudac mi je prazan.“ Odmotava slaninu i hleb. Nož mu svetluca u ruci. Žvaće. Češe se oštricom noža po ručnom zglobu.

Vindiš gura bicikl kraj sebe. Gleda u mesec. Tiho i žvaćući, bokter kaže: „Čovek ti je veliki fazan na ovom svetu“. Vindiš diže džak i stavlja ga na bicikl. „Čovek je snažan“, kaže on, „snažniji od stoke.“

Jedan ugao novina leprša. Vetar cima poput ruke. Bokter spušta nož na klupu. „Malčice sam spavao“, kaže. Vindiš je povijen nad biciklom. Podiže glavu. „A ja sam te probudio“, kaže. „Nisi ti“, kaže bokter, „moja žena me je probudila.“ On otresa mrvice hleba s kaputa. „Znao sam ja“, kaže, „da neću spavati. Mesec je narastao. Sanjao sam o suvoj žabi. Bio sam mrtav umoran. A nisam mogao da odem na spavanje. U krevetu je ležala krastača. Govorio sam sa svojom ženom. Krastača je gledala očima moje žene. Imala je pletenicu moje žene. Nosila je njenu spavaćicu, i bila joj

je zadignuta do stomaka. Rekao sam joj: 'Pokrij se, butine su ti uvele.' Rekao sam to svojoj ženi. Krastača je namakla spavaćicu preko butina. Seo sam na stolicu pored kreveta. Krastača se osmehnula ustima moje žene. 'Stolica škripi', rekla je. Stolica nije škripala. Krastača je prebacila pletenicu moje žene preko ramena. Bila je duga koliko i spavaćica. Ja sam rekao: 'Kosa ti je porasla.' Krastača je podigla glavu i dreknula: 'Naljoskao si se, sad ćeš pasti sa stolice.'“

Mesec ima crvenu mrlju od oblaka. Vindiš se oslanja na zid vodenice. „Čovek je glup“, kaže bokter, „i uvek spreman da oprostio.“ Pas jede kožuricu slanine. „Sve sam joj oprostio“, kaže bokter. „Pekara sam joj oprostio. Lečenje u gradu sam joj oprostio.“ Prelazi vrhom prsta preko sečiva noža: „Čitavo selo mi se smejalo.“ Vindiš uzdiše. „Više nisam mogao da je pogledam u oči“, kaže bokter. „Samo to jedno, što je umrla tako brzo kao da ni sa kim nije bila. To joj nisam oprostio.“

„Bog bi ga znao“, kaže Vindiš, „zašto postoje žene.“ Bokter sleže ramenima: „Ne zbog nas“, kaže on. „Ne zbog mene, ne zbog tebe. Ne znam zbog koga.“ Bokter miluje psa. „A kćerke“, kaže Vindiš, „Bog zna, i one postaju žene.“

Na biciklu stoji senka, i senka stoji u travi. „Moja kći“, kaže Vindiš, odmerava rečenicu u glavi, „ni moja Amalija više nije devica.“ Bokter gleda u crvenu mrlju oblaka. „Moja kći ima listove kao lubenice“, kaže Vindiš. „Kako ti kažeš, više ne mogu da je pogledam u oči. Ona ima senku u očima.“ Pas okreće glavu. „Oči lažu“, kaže bokter, „listovi ne lažu.“ On rastavlja cipele.

„Posmatraj svoju kćer kad hoda“, kaže. „Ako spušta vrhove cipela postrance na zemlju, onda je gotovo.“

Bokter vrti šešir u ruci. Pas leži i gleda. Vindiš ćuti. „Pada rosa. Brašno će se ovlažiti“, kaže bokter, „predsednik opštine će se ljutiti.“

Iznad ribnjaka leprša ptica. Lagano i pravo kao duž nekog kanapa. Tik nad vodom. Kao da je to zemlja. Vindiš gleda za njom. „Poput mačke“, kaže. „Sova“, kaže bokter. On stavlja ruku na usta. „Kod stare Kronerke već tri noći gori svetlo.“ Vindiš gura bicikl. „Ona ne može da umre“, kaže, „sova ne sleće ni na jedan krov.“

Vindiš ide kroz travu i gleda u mesec. „Kažem ti, Vindišu“, dovikuje bokter, „žene varaju.“

Igla

U stolarevoj kući još gori svetlo. Vindiš zastaje. Prozorsko okno sija. Ono odražava ulicu. Odražava drveće. Slika prodire kroz zavesu. Kroz čipkane bukete koji padaju, pa u sobu. Jedan poklopac za mrtvački kovčeg naslonjen je na zid pored kaljeve peći. Čeka na smrt stare Kronerke. Na poklopcu je ispisano njeno ime. Iako nameštena, soba je kao prazna, zato što je toliko svetla.

Stolar sedi na stolici, leđima prema stolu. Njegova žena stoji ispred njega. Ona nosi prugastu spavaćicu. Drži iglu u ruci. Iz igle visi sivi konac. Stolar ženi pruža kažiprst. Žena mu iglom vadi iver iz mesa. Kažiprst krvari. Stolar povlači prst. Žena ispušta iglu. Obara oči i smeje se. Stolar joj rukom poseže pod spavaćicu. Spavaćica se zadiže. Pruge se izvijaju. Stolar krvavim prstom dodiruje grudi svoje žene. Grudi su velike. Drhte. Sivi konac visi kraj noge stolice. Igla se klati, vrhom nadole.

Pored poklopca za kovčeg stoji krevet. Jastuk je od damasta. Posut je tufnama, velikim i malim. Krevet je razmešten. Čaršav je beo, i pokrivač je beo.

Sova proleće kraj prozora. Za dužinu krila, leti u staklu. Trza se u letu. Svetlost pada koso i sova se udvostručuje.

Žena ide pognuta ispred stola tamo-amoo. Stolar je hvata između nogu. Žena vidi iglu koja visi. Poseže za njom. Konac se ljulja. Žena pušta da joj ruka padne niz telo. Zatvara oči. Otvara usta. Stolar je hvata za ručni zglob i uvlači u krevet. Baca pantalone na stolicu. Gaće su ostale u nogavicama kao bela krpa. Žena namešta butine i savija kolena. Njen stomak je od testa. Njene noge stoje na čaršavu kao beli prozorski ram.

Nad krevetom visi slika u crnom okviru. Marama stolareve majke dotiče ivicu šešira njenog muža. Staklo ima mrlju. Mrlja je na njenoj bradi. Ona se smeši iz slike. Smeši se, upokojena u blizini. Smeši se nepunu godinu dana. Na susednu sobu.

Na bunaru se čekrk vrti, jer je mesec narastao i pije vodu. Jer vetar visi u paocima čekrka. Džak je vlažan. Visi preko zadnjeg točka kao uspavan čovek. „Kao mrtvac“, misli Vindiš, „džak visi iza mene.“

Vindiš na butini oseća svoj krut, buntovan ud.
„Stolareva se majka“, misli Vindiš, „ohladila.“

Bela georgina

Stolareva je majka na avgustovskoj vrućini kofoom spustila veliku lubenicu u bunar. U bunaru su se dizali talasići oko kofe. Voda je klokotala oko zelene kore. Voda je hladila lubenicu.

Stolareva majka je otišla u baštu s velikim nožem. Baštenska staza je bila brazda. Salata je visoko izđikala. Listovi su joj bili lepljivi od belog mleka koje se skuplja u stabljikama. Stolareva majka je pronela nož kroz brazdu. Tamo gde plot počinje a bašta se završava, cvetala je jedna bela georgina. Georgina joj je dopirala do ramena. Stolareva majka je pomirisala georginu. Veoma dugo je mirisala bele latice. Udisala je georginu. Protrljala je čelo i pogledala u dvorište.

Stolareva majka je odsekla belu georginu velikim nožem.

„Lubenica je bila samo izgovor“, rekao je stolar posle sahrane. „Georgina je bila njena kob.“ A stolareva komšinica je rekla: „Georgina je bila predskazanje.“

„Zato što je leto bilo tako suvo“, rekla je stolareva žena, „georgina je bila puna belih, smotanih latica. Cvetala je, a cvet je bio toliki koliki georgina uopšte ne može imati. A pošto ovog leta nije bilo vetra, nije opala. Georgina se odavno iscrpela, ali nije mogla da precveta.“

„To ne može da se izdrži“, rekao je stolar, „to niko ne može da izdrži.“

Niko ne zna šta je stolareva majka uradila s odsečenom georginom. Nije odnela georginu u kuću. Nije je stavila u sobu. Georgina nije ležala ni u bašti.

„Došla je iz bašte. Držala je veliki nož u ruci“, rekao je stolar. „U njenim očima je bilo nečeg što podseća na georginu. Beonjače su joj bile suve.“

„Može biti“, rekao je stolar, „da je čekala na lubenicu i pokidala latice georgini. Iskidala ju je u šaci. Nijedna latica nije ležala na zemlji. Kao da je bašta soba.“

„Ja verujem“, rekao je stolar, „da je velikim nožem iskopala rupu u zemlji. Ona je sahranila georginu.“

Stolareva majka je u kasno popodne izvukla kofu iz bunara. Odnela je lubenicu na kuhinjski sto. Zabola je vrh noža u zelenu koru. Velikim nožem je napravila krug po lubenici i presekla je po sredini. Lubenica je pukla. Bio je to ropac. Lubenica je u bunaru, na kuhinjskom stolu, dok joj se polovine nisu razdvojile, još bila živa.

Stolareva majka je razrogačila oči. Zato što su joj oči bile suve poput georgine, nisu porasle. Sok je kapao sa sečiva noža. Njene oči, sitne i pune mržnje gledale su u crveno meso. Crne semenke su izrasle jedna preko druge kao zupci češlja.

Stolareva majka nije isekla lubenicu na kriške. Postavila je polovine lubenice pred sebe. Vrhom noža je vadila crveno meso. „Imala je najpožudnije oči koje sam ikada video“, rekao je stolar.

Crvena voda kapala je po kuhinjskom stolu. Kapala joj je iz uglova usta. Kapala joj je niz lakat. Crvena voda lubenice lepila se za pod.

„Tako beli i tako hladni zubi moje majke nikada nisu bili“, rekao je stolar. „Jela je i kazala: 'Ne gledaj tako, ne gledaj mi u usta.'“ Pljuvala je crne semenke na sto.

„Ja sam skrenuo pogled. Nisam izašao iz kuhinje. Plašio sam se lubenice“, rekao je stolar. „Pogledao sam kroz prozor na ulicu. Prošao je neki nepoznat čovek. Išao je brzo i pričao sam sa sobom. Čuo sam iza sebe kako majka buši nožem. Kako žvaće. I kako guta. 'Majko', rekao sam i nisam je pogledao, 'prestani da jedeš.'“

Stolareva majka je podigla ruku. „Vrisnula je i ja sam je pogledao, jer je tako glasno vrisnula“, rekao je stolar. „Pretila je nožem. 'Ovo nije leto, a ti nisi čovek', vrištala je. 'Mene tišti čelo. Meni gori u utrobi. Ovo je leto koje baca oganj svih godina. Samo me lubenica hladi.'“